europeană. Teza sa de doctorat „Le paléolithique en Roumanie", reprezintă nu numai în abundenta sa bibliografie, dar în general în literatura de specialitate, un tratat de arheologie dintre cele mai valoroase.

Ne-am mai întîlnit sporadic între timp, cu diferite prilejuri ştiinţifice, iar după 23 August 1944 ne-am regăsit colegi la Bucureşti în Institutul de arheologie, în cadrul căruia el a depus o muncă asiduă, creînd o şcoală în această specialitate şi conducînd săpături în diferite părţi ale ţării, cu rezultate epocale. E destul în această privinţă să amintesc contribuţia sa hotărîtoare la studiul *Culturii de prund* pe baza valorificării pe care a făcut-o descoperirilor din Valea Dîrjovului, precum şi la evidenţierea activităţii hominidului villafranchian de la *Bugiuleşti* (în valea Olteţului), australopitecul a cărui existenţă el a preconizat-o pentru prima oară în Europa, dovedind-o prin constatări tipologice, stratigrafice şi geoclimatice incontestabile. A fost şi un neobosit şi priceput organizator. Ajunge să amintesc, sub acest aspect, pe lîngă contribuţia sa mai veche la întemeierea Muzeului arheologic al Olteniei, că lui i se datoresc crearea şi organizarea Centrului ştiinţific de la Craiova al Academiei Republicii Socialiste România, pe care l-a condus pînă în ultima clipă, ca membru corespondent al acestei supreme instituţii culturale.

Moartea sa în 1968, care l-a surprins în plină forţă creatoare, cînd activitatea sa ştiinţifică producea roade bogate şi de cea mai aleasă calitate, a îndoliat ştiinţa arheologiei româneşti prin pierderea unuia dintre cei mai vrednici slujitori ai săi.

Îl văzusem doar cu două luni înainte de fatalul sfîrşit. Se plîngea de suferinţa care îi rodea organismul şi, cu toate că nu-şi întrerupsese munca, prevedea ineluctabilul verdict al destinului. Mi s-a spus de cei care au stat de vorbă cu el în ultimele zile că, redepănîndu-şi trecutul, pomenea şi despre mine, despre începuturile noastre ştiinţifice şi despre colaborarea arheologică a grupului nostru studenţesc de odihnioară. Cu pioasă emoţie răspund acestei ultime dovezi de afecţiune, cu care ne-a părăsit întru eternitate, că Amintirea sa va fi totdeauna vie în sufletele noastre şi că numele său, legat de atîtea izbînzi ale ştiinţei, va trăi tot atîta cît strălucirea arheologiei româneşti, la începutul căreia a scînteiat şi energia spiritului său.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPŞOR

Dr. LUCIAN ROŞU

Cu zece ani în urmă, în 1968, arheologia şi muzeologia românească pierdea, prin C. S. Nicolăescu-Plopşor, nu numai un neobosit cercetător şi ctitor de instituţii de ştiinţă şi cultură ci şi un creator de şcoală în cercetarea celei mai îndepărtate şi mai greu descifrabile perioade din istorie, epoca pietrei cioplite, paleoliticul.

Personalitate cu o pregătire multilaterală, produs al şcolii istorice româneşti, condusă de marele savant Vasile Pârvan, C. S. Nicolăescu-Plopşor se aşază, prin contribuţia sa majoră la dezvoltarea ştiinţelor în România, în galeria oamenilor de seamă. Şi poate că arheologia românească de cercetare a paleoliticului nu ar fi atins cotele înalte la care se află, dacă erudiţia, spiritul organizatoric-practic, neobosita sa preocupare nu numai de a scoate la lumină noi şi incontestabile dovezi ale demonstrării desfăşurării pe teritoriul României a procesului de antropogeneză, cu principalele sale verigi din acest lung lanţ, dar şi de a crea specialişti din rîndul celor pasionaţi de aceste probleme, nu ar fi realizat o înmănunchiere armonioasă în întreaga sa muncă, între cercetător, dascăl şi om de cultură-vizionar.

Discipolii săi l-au admirat nu numai pentru calităţile sale dintre care am menţionat numai cîteva, ci şi pentru deosebitul său talent *de a transmite* cunoştinţe izvorîte dintr-o complexă cunoaştere. Arheolog, ştia să citească, aşa cum puţini au reuşit, stratigrafii ; vastele sale cunoştinţe îi permiteau să facă, pe loc, pe marginea şanţului în faţa noastră, determinări paleo-faunistice sau geomorfologice cu o precizie şi o uşurinţă care declanşau admiraţia.

Comentariile sale asupra materialului rezultat, ą tehnicii de săpătură, erau lecţii de înaltă ţinută ştiinţifică. Corectitudinea, spiritul de echipă şi de sacrificiu, marea sa bunătate sufletească şi dorinţa nestăvilită de a comunica opiniile sale — de fiecare dată argumentate — receptivitatea la părerile celorlalţi, indiferent de vîrstă, ştiinţa de a se adapta tuturor împrejurărilor, ne înfăţişează portretul omului superior, adevăratului savant.

Nimic demn de a fi luat în seamă nu scăpa observaţiilor sale. Nu străbătea nici un sat în care să nu se oprească la „taină" cu bătrînii, în discuţiile cu care folosea limbajul interlocutorului cu cea mai mare naturaleţă, destrămînd de la bun început orice barieră ce s-ar fi iscat

C. S. Nicolăescu-Plopşor, „La Cuina Turcului" 1964.

între omul simplu şi cel învăţat. De fiecare dată nota totul : dacă cineva a găsit pe undeva „cremene de scăpărat", dacă a scos cu plugul sau cu sapa, „oase de uriaşi", sau „cioburi de oale groase de pe alte timpuri", dacă prin vreun pod de casă nu mai are cineva aruncate „cătrinţe" sau „oprege", „ciupage" sau „pristolnice", „înscrisuri pe piele de capră sau căprioară" sau „cărţi vechi".

https://biblioteca-digitala.ro

Nota tot timpul expresii locale, legende, cîntece vechi, snoave, povestiri istorice, aduna cu grijă „vechituri" ce luau apoi calea muzeului pe care l-a condus și dezvoltat și în care a investit mulți ani din activitatea sa : *Muzeul Olteniei din Craiova.*

Ar fi greu de alcătuit o listă fără omisiuni a muzeelor din țara noastră care au beneficiat de spijinul său nemijlocit și care, astăzi, au în colecțiile lor rodul muncii acestui mare om.

Muzeele din Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Slatina, Corabia, Caracal, Tg. Jiu, Rîmnicu Vîlcea, Sibiu, Bacău, Piatra Neamț, Brașov, Baia Mare, Călărași, Oradea, Deva, Suceava, Galați, Giurgiu, Alexandria, Lugoj, sînt cîteva dintre cele care se pot mîndri astăzi că au colaborat cu C. S. Nicolăescu-Plopșor și de la care cei mai mulți dintre muzeografii noștri tineri sau vîrstnici au avut de învățat.

Este bine să amintim aici și cîteva dintre instituțiile de știință și cultură ctitorite de neobosita și ferventa sa pasiune.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, întemeiază *Arhivele Statului din Craiova*, pe care le-a condus în calitate de director onorific, mai apoi titular ; pune bazele mai multor reviste : *„Gînd și slovă oltenească"*, *„Suflet oltenesc"*, *„Suflet românesc"*. Nu putem menționa aici întreaga sa activitate dar nu se poate să nu amintim că la Craiova, oraș de care se leagă multe dintre înfăptuirile sale, a fost unul dintre înfocații susținători ai ideii necesității înființării unei *Universități* în acest mare și vechi centru

În gura „Peșterii Haiducilor" de la Băile Herculane, 1956.

de cultură al țării. Visul său a căpătat contururi precise și va avea satisfacția, iar noua instituție de învățămînt superior cinstea, de a fi profesor și șef de catedră de istorie, pînă în ultimele clipe ale vieții sale.

Paralel cu munca de sădire în sufletele tinerilor veniți de pe toate meleagurile țării, a dragostei față de trecutul istoric al poporului nostru, — prelegerile sale avînd o coloratură aparte rezultată nu numai din spiritul său de erudit, dar și din talentul oratoric recunoscut — C.S. Nicolăescu-Plopșor este și ctitorul și primul director al *Centrului de istorie , filologie și etnografie al Academiei*, înființat la Craiova în 1966 și înzestrat prin munca sa fără preget cu o bibliotecă documentară de mare valoare.

A găsit timp și forța ca între cursurile la Universitate, munca la Academie să conducă și cercetările arheologice din zona „Porților de Fier", aplicînd aici, cu mult succes, experiența cîștigată pe parcursul a mai multor ani de conducere efectivă a cercetărilor arheologice din zona lacului de acumulare al hidrocentralei de la Bicaz, prima cercetare complexă, de mare anvergură organizată în țara noastră.

În cadrul acestor colective a creat și perfecționat noi specialiști care mai apoi au căpătat girul însușirii meseriei sub îndrumarea sa. Paradoxal, dacă în multe alte cazuri, după un timp, elevii manifestă tendința de a se degaja de sub tutela profesională, elevii lui Plopșor, în general, *doreau* să rămînă cît mai mult în preajma sa. Lîngă profesorul Plopșor, foștii elevi aveau deplina libertate de lucru — primeau conducerea unor puncte de șantier încă din studenție —, puteau, fără a fi timorați, să-și exprime opiniile chiar dacă, uneori, acestea nu erau în deplin acord cu cele ale profesorului ; erau îndrumați cu multă atenție pentru a nu lăsa impresia că sînt „dădăciți", le era organizat timpul liber în cel mai plăcut și folositor mod posibil : vizite la șantierele arheologice vecine, la monumentele istorice din zonă etc.

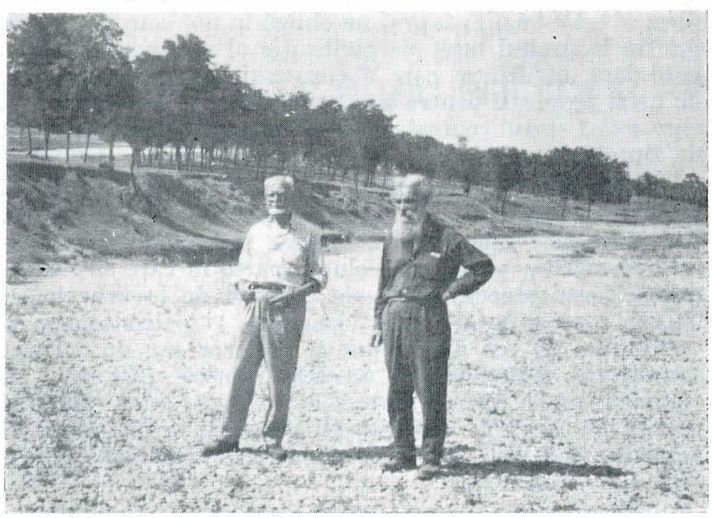

C. S. Nicolăescu-Plopșor cu prof. Moroșan I.N. pe valea Dîrjovului.

Profesorul Plopșor avea o vorbă a sa, pe care nu de puține ori ne-a spus-o, numai că, din nefericire, nu toți au auzit-o și înțeles-o : *„trebuie să știi să faci piatra* (unealta de piatră n.n.), *ciobul să vorbească"* și de asemenea că : *„numai cu milimetrie nu poți face arheologie"*. Aluzia sa foarte directă se îndrepta spre cei care — și din păcate mai avem arheologi și azi care nu reușesc să depășească acest stadiu — cad într-un exagerat „tehnicism", către cei care consideră măsurătoarea cu șublerul, începutul și sfîrșitul arheologiei, că dacă o aschie sau lamă este cu 2—3 mm mai mare sau mai mică decît alta, trebuie musai să stabilim două faze ale unei culturi sau, de ce nu, chiar două culturi, parcă omul epocii paleolitice ar fi confecționat piesele cu șublerul ! Nu negăm importanța metodei tipologice, dar, folosirea numai a acestei metode, este cel puțin periculoasă pentru știință. A rămîne la stadiul descrierii tehnice și dimensionale a pieselor, a ne opri la alcătuirea unor tabele statistice, fără a merge mai departe la interpretări care să ducă la reconstituiri de ordin economic, social, cultural etc., înseamnă a face o treabă meșteșugărească și nu una științifică *de scriere a istoriei.*

De aceea vorbele pline de duh ale profesorului, subliniate mai sus, atrăgeau atenția asupra necesității concluzionării, finalizării cercetării prin stăruința de a face *„piatra să vorbească"*.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu de puține ori s-a întîmplat că ne petreceam nopți întregi pînă spre orele 4—5 dimineața, de veghe, el nefiind niciodată prins de oboseală, discutînd și rediscutînd situații și făcînd analogii pe marginea pieselor ieșite în săpătură de sub lama spaclului. De altfel în atari discuții se luau hotărîri de o covîrșitoare importanță pentru arheologie. Era o noapte din primăvara lui 1965, pe atunci țineam cursurile de istorie veche a României și veche universală la Facultatea de istorie și geografie din Craiova; împreună cu arheologul G. Popilian de la Craiova, am alcătuit planul — sub îndrumarea profesorului — de aplicare practică a unei idei care s-a născut atunci: necesitatea cercetării exhaustive a insulei Șimian, pe care urma să fie reconstruită cetatea Ada-Kaleh. Și dacă nu ar fi fost acea noapte, poate că nu ar fi fost scoasă la lumină așezarea pescarilor daci care au sălășluit aici, atît înainte de Burebista, cît și în timpul său.

Tot la fel s-a născut și ideea necesității investigării zonei de nord-vest a județului Mehedinți, necunoscută arheologic pînă în anul 1958, cînd subsemnatul — director pe atunci al Muzeului „Porțile de Fier" din Drobeta-Tr. Severin — l-am însoțit pe profesorul Plopșor, împreună cu E. Bujor și Maria Bitiri, în regiunea Cireșu-Podeni-Marga-Balta-Godeanu. Cu ocazia cercetărilor din acel an, colectivul de sub conducerea sa a identificat și descoperit mai multe cuptoare de redus minereul de fier, care mai apoi, în campaniile de cercetări ce au urmat, făcute de noi, ne-au permis documentarea asupra primelor și celor mai vechi dovezi ale generalizării metalurgiei fierului la geto-daci (dec. V—IV î.e.n.); faptul ne obligă la noi considerații cu privire la gradul înalt de civilizație al strămoșilor noștri geto-daci, civilizație care a constituit baza acelei opere de mari proporții pentru întreaga istorie veche europeană, care a fost statul centralizat și independent dac, constituit de Burebista.

Ar fi poate mult mai multe de spus, despre acest mare și iubit dascăl, după 14 ani de muncă alături de persoana sa, dar multiplele sale calități, intensa și fecunda sa activitate ar merita, poate, un volum aparte în care să fie cuprinse toate preocupările sale pornind de la arheologie, istorie, etnografie și folclor, geografie și paleontologie și continuînd cu cea de scriitor și profesor sau de activist social. Ne rezumăm la această rubrică „Profil" să creionăm unele dintre ipostazele în care l-am văzut și prețuit pe acest om căruia-i datorez mult în pregătirea și perfecționarea mea, în modul modern de a înțelege arheologia și rosturile ei.

Credem că se cuvine să subliniem aici și cîteva dintre marile sale contribuții științifice în domeniul arheologiei paleoliticului din România, dintre care nu puține sînt acelea de importanță majoră pentru începuturile istoriei bătrînului continent al Europei .

Credem că cea mai importantă contribuție a sa, în afară de faptul că a fost întemeietorul școlii moderne de arheologie a paleoliticului din România, este descoperirea de importanță fundamentală pentru cunoașterea începuturilor procesului de antropogeneză pe continentul european, de la *Bugiulești, jud. Vîlcea*. Recunoscută pe plan intern și internațional, cu unele rezerve izvorîte, credem, mai ales din ineditul situației, descoperirea de la Bugiulești reprezintă prima și cea mai veche dovadă a existenței unei activități de confecționare a uneltelor, din os, de către o ființă dotată cu capacitatea de a gîndi.

Descoperirile, mult mai tîrziu făcute la Sandalja în Iugoslavia, a unor unelte de os de același facies și din aceeași perioadă — villafranchian — au darul, acum, să ajute la înlăturarea și a acelor rezerve de care am amintit mai sus. *Rămîne totuși, descoperirea de la Bugiulești, o descoperire prioritară pe plan european și ea este legată de numele lui C. S. Nicolăescu-Plopșor.*

O altă contribuție, de asemenea importantă pentru istoria generală, este aceea a identificării, într-o zonă destul de întinsă din regiunea Oltului sud carpatic, *a culturii de prund*, al cărei areal astăzi s-a extins și pe Valea Oltului transilvan, însumînd în prezent mai multe zeci de puncte de atestare pe teritoriul României.

Ca și descoperirile de la Bugiulești, și acestea amintite mai sus, au fost, la început, privite cu scepticism.

Astăzi *cultura de prund*, descoperită în România, reprezintă o realitate științifică și ea atestă o altă etapă superioară în desfășurarea procesului de antropogeneză. Amintim aici, că alături de C. S. Nicolăescu-Plopșor, au participat la cercetări și I. N. Moroșan — pe atunci director al Muzeului din Slatina, Corneliu Mateescu și subsemnatul, ca student al Facultății de istorie din București.

Am avut fericita ocazie să străbat, alături de C. S. Nicolăescu-Plopșor, mii de km, cu rucsacul în spate, sute de localități, zeci de munți, peste 150 de peșteri, lucrînd alături de el pe numeroase șantiere arheologice. Însoțindu-l pe nesfîrșitele drumuri de munte în timpul cercetărilor, am mîncat împreună și am dormit în aceleași condiții, am avut bucurii și greutăți deopotrivă.

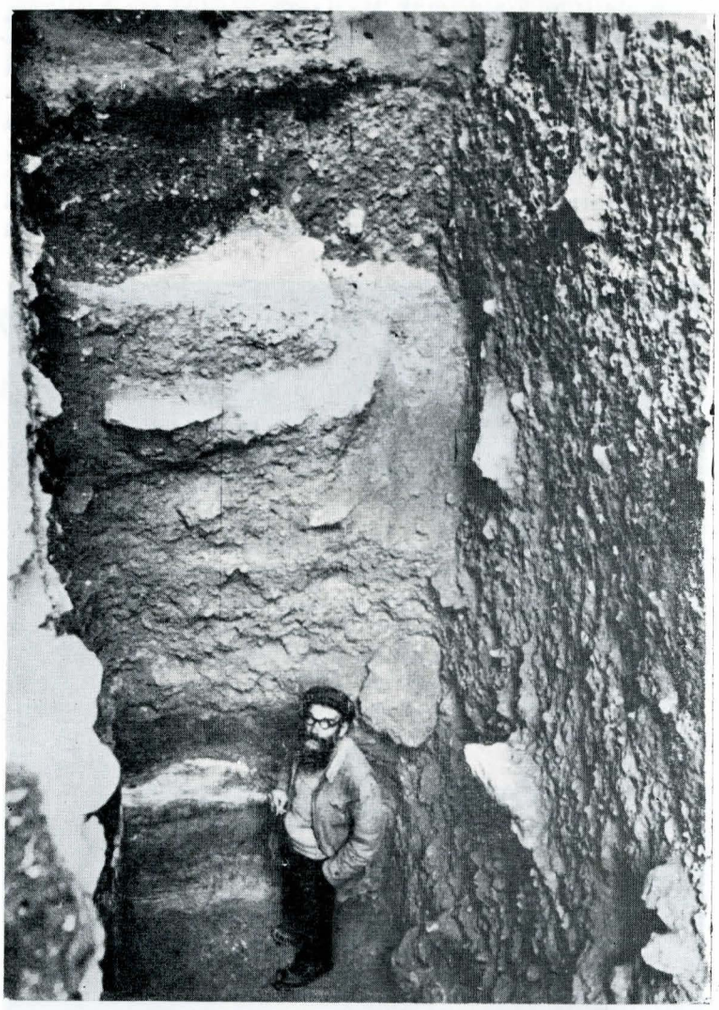

3. Peștera Haiducilor de la Băile Herculane, 1956.

Ființă generoasă — unul din marile daruri cu care era înzestrat — știa să creeze în jurul său, în orice situație, o atmosferă de bine și optimism. Alături de el munca nu era decît plăcută chiar atunci cînd condițiile nu erau ușoare. Aș putea spune acum, la anii maturității mele că acest fel de a fi al profesorului meu m-a făcut , o dată în plus, să transform preocuparea într-ale arheologiei, în pasiune.

Datorită unor ample cercetări, la nivelul întregii țări — cu care ocazie a înscris pe harta arheologică a României noi zone în care urmele de locuire și activitate ale omului paleolitic erau necunoscute — a obținut o înțelegere și ordonare a materialului corelate cu datele oferite de alte științe — geologia, geografia, paleontologia ș.a. — ceea ce i-au prilejuit considerații de ordin istoric, valabile și astăzi. Urmare a acestei ordonări și a studierii întregului

https://biblioteca-digitala.ro

material descoperit la nivelul întregii țări a dat arheologiei paleoliticului românesc, o *periodizare completă, fundamentată științific*, cu reliefarea tuturor caracteristicilor, a fenomenelor de întrepătrundere și persistență, a varietăților tehnice și funcționale. Unele dintre ipotezele sale abia formulate au fost apoi confirmate de cercetările ulterioare ale elevilor săi (existența unui paleolitic inferior în Transilvania; persistența tehnicii și formelor musteriene pînă spre sfîrșitul ultimei glaciațiuni, Wurm; existența unei relații, continuități, de la paleolitic la neolitic, prin faza de tranziție — epipaleolitic; existența pe teritoriul țării noastre a unor dovezi ale artei paleolitice ș.a.).

C.S. Nicolăescu-Plopșor știa să renunțe la ipoteze formulate cu ani în urmă, pe care realitatea materială rezultată din cercetări noi le cerea corectate. El a fost primul care în anii de început ai activității sale a formulat și susținut, la noi, existența unui mezolitic și tot el, după 1950, ca urmare a noilor cercetări și a unei noi înțelegeri, a atras atenția că de fapt ceea ce a considerat mezolitic — o epocă a pietrei de mijloc — nu era de fapt decît o fază de tranziție de la paleolitic la neolitic, pe care a numit-o *epipaleolitic*.

Dorința sa cea mai mare, pe care însă nu a reușit s-o materializeze, a fost să introducă o nouă terminologie, românească, în arheologia paleolitică și de asemenea nu a mai avut răgazul să vadă tipărită cuprinzătoarea și extrem de valoroasa operă a sa — rămasă în manuscris: „Paleoliticul în România".

Lista selectivă a lucrărilor sale — 270 de articole și cărți din care: 152 de arheologie și 138 de istorie, etnografie și folclor — apărute în revistele de specialitate — necuprinzînd deci articolele din ziare și revistele de cultură, cu caracter de popularizare — ne înfățișează un savant extrem de fecund, cu atît mai mult cu cît nu a fost numai un cercetător de cabinet ci a știut să îmbine, riguros, munca de cercetare din colecții cu cea de investigații pe teren și de pregătire a noi specialiști.

De aceea, toți acei care s-au adăpat de la izvorul cunoașterii sale, nu trebuie să uite că datorează mult memoriei acestui om care le-a călăuzit pașii din primele momente ale inițierii lor în înțelegerea tainelor arheologiei paleoliticului și pînă la devenirea de arheologi și că ei la rîndul lor, au datoria de a urma exemplul profesorului, învățînd pe alți tineri pasionați de cunoaștere, și mai ales să-i educe pe aceștia în spiritul unei atitudini corecte față de munca altora, modestiei, probității și perseverenței.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR, FONDATORUL ȘCOLII PALEOLITICE ROMÂNEȘTI

V. BORONEANȚ

Prezența unei personalități în memoria posterității este condiționată de opere, de ceea ce a dăruit poporului din care face parte, umanității, prin munca sa. De aceea, acum la 10 ani de la stingerea din viață, personalitatea lui C. S. Nicolăescu-Plopșor ne apare mai fecundă, mai luminoasă. Prin opera unui ilustru înaintaș în știință și cultură se înțelege ceea ce el a descoperit și scris, revistele editate sau conduse dar și discipolii pe care și i-a făcut. Privit mai ales din această ultimă perspectivă C.S. Nicolăescu-Plopșor ni se pare una dintre marile personalități care a înțeles că ideile, descoperirile sale pentru a fi însușite și a prinde rădăcini trebuie transmise generațiilor tinere, tuturor celor preocupați de trecutul istoric al poporului român.

Simțea nevoia creării unei școli paleolitice la noi. Prin această idee a sa am ajuns, unii dintre noi, atunci cînd maestrul era încă în viață sau acum după moartea sa, să ne mîndrim, să putem spune „sînt elevul lui Plopșor". Ideea creării unui nucleu de cercetare privind paleoliticul și epipaleoliticul în țara noastră s-a dovedit a fi pe cît de utilă pe atît de rodnică. Astfel dacă pînă în 1950 cunoștințele noastre se reduceau la cîteva stațiuni mai ales din Transilvania, acum prezența oamenilor pietrei cioplite este cunoscută pe întreg cuprinsul țării. Mai mult decît atît în unele stațiuni din peșteri, adăposturi sau din aer liber s-au descoperit unice și valoroase dovezi de artă sau culturi materiale prin care se face dovada că flacăra culturii și inventivității umane în lungul și întortocheatul său urcuș a trecut și pe meleagurile de azi ale României. Ne permitem azi să facem cercetări multidisciplinare, iar școala românească de arheologia paleoliticului se bucură de un bun renume internațional.

Cum își recruta maestrul discipolii?

Pe șantierele arheologice, în anchetele de teren, la conferințe, îi depista pe cei care promiteau chiar dacă nu aveau preocupări asemănătoare, sau pe cei care îndrăgeau istoria, arheologia, dar nu știau cum și de unde „să apuce lucrurile".

Omul de știință Plopșor la Peștera Muierii (jud. Gorj)

Maestrul Plopșor a avut marele merit de a accepta în rîndul învățăceilor săi oameni de pe toate nivelele de cultură și treptele sociale, căutînd să se facă înțeles, el și ideea pe care o enunța deopotrivă de păstor, inginer, profesor sau medic. Pentru fiecare din categoriile acestea găsea limbajul potrivit și timpul necesar pentru inițiere.

https://biblioteca-digitala.ro